

Wass Albert:
KÉT LEVÉL

I.

Tábori pósta:

Testvér, aki odakint maradtál a Berezina partján, vagy a Pripjet mocsarai között, vagy ahova sorsod vetett azóta: néha irigykedve gondolok Reád. Eszembe jutnak a régi arcok s az élet, amit éltünk. A sors, ahogy jött s ahogy mi szemközt megállottunk a sorssal. Egyszerűen és férfiasan, sallangok és cifraságok nélkül, csak úgy, ahogy Isten a férfiembert alkotta: kissé verekedő kedvvel, nagyon sok kalandvággyal, tiszta és nyugodt szemlélettel, egyszerűen.

Ó nem voltunk mi hősök, csatázó félistenek: emberek voltunk csupán, akik állottunk, amikor állani kellett, ott, ahol állani kellett és egy tapodtat sem jobbra, vagy balra attól. Vagy mentünk, amikor menni kellett és pontosan tudtuk, hova megyünk s miért. Nem volt sok kérdezni valónk, nyugtalan lázak gyötörtek s egészen elfeledtük, hogy az életnek idehaza mennyi sok csinja-binja van. Szép volt, emberhez és magyarhoz méltó, egyszerű és kemény s ha visszagondolok reá: vágy fog el Testvér, utánatok.

És látlak olykor. Hóban és szélben, aknatépte országút sarában, égő falvak s romvárosok között. Látlak, úgy éppen, ahogy annyit vándoroltunk együtt. De látlak néha fehértörzsű nyírfák alatt s érzem az erdők szagát s a nyirekét, ahogy illatukat a szél végiglebbenti a síkság fölött. Látlak állani naplementekor magányosan a támpont tetején, a sáncon, mely árván virraszt a mocsárban s érzem a mocsári égerek fanyar szagát, a tölgyekét s a nyers gyantaszagot, amit távoli fenyvesek felől hoz az estéli szél, a szél, aki messziről jön s nagyon idegen. És hallom a géppuskákat néha és emlékezetemben összekeveredik a lóporfüst szaga mocsári virágok illatával és egy kép kíséretet ilyenkor a múltból.

Ott álltunk ketten, valahol a Deszna partján s nyár volt és este. Barnán hajolt pihenőre a nap, langyos fények simultak a vízre s a csordát itatni terelte két kócos pásztorgyerekek. Ittak az állatok s mi néztük. Csönd volt és nagy-nagy béke, az erdők felől langyosan jött a szél és szénaszagot hozott. S te ezt mondtad:

- így itatnak most otthon, a Tiszánál . . .

S én azt:

- A Maroshoz lehajtják a gulyát, borzos pásztorgyerekek. . .

És állotunk és nem beszéltünk többet.

Aztán hirtelen golyószóró csattant az erdőszélen, odaát. Mintha óriási féreg

kezdte volna rágni a világot, úgy kattogott, kerepelt, lármázott. A két pásztorgyerek rémülten szaladt be a házak közé, a csorda nyugalma fölverte a halál szele, tehenek, borjak bőgve futottak szét s egy-egy közülök elesett. Az erdőből a falura lőttek. Egymásra néztünk. Soha nem felejttem el az arcodat akkor: kemény volt, akár kő lett volna s a szemedben gyilkos tüzek gyuladtak. A Tisza partján állottál még akkor s ahogy a géppuskaszóval szembeszegültél, azt védted, az otthoni földet s az otthoni békét. Én meg a Marost.

Emlékszel rá? Azon az éjszakán megrohantuk az erdőt. S másnak reggel már ihatott a gulya: nem volt több partizán.

Így kísérek, látod, színes képek s ha gondtalan, léha, hiú, cafrang után loholó embert látok idehaza: szeretném az arcába vágni az emlékeimet, azt amit láttam és azt amit éltem és szeretnék a két öklömmel szemet verni belé és fület, hogy lásson és halljon és eszébe jussál, Testvér, Te, aki odakint vagy s állod a sarat helyette is, érette is, mindenkiért, még a rongyakért is, a senkikért is, a hitványakért is, kik arra se jók, hogy szempillantásod reájuk essék majd, ha hazatérsz . . . még azokért is.

Testvér, aki olyan messze vagy mindentől ami hiúság, érdek, öncélú dicsőség, cifra szóvirág: pusztá szavakkal mit üzenjek Neked? Úgyis tudod, hogy lelkem rádióját térben és időben Hozzád állítom s közös érzések hullámhosszain Veled a távolságon át titkos jelekkel híreket cserélek.

- Vigyázz . . . vigyázok. . . bízz . . . remélj . . . haza . . . élet . . . jövő . . .

Így szikráznak közöttünk a szavak. A hívójel: vigyázz. A válasz reá: vigyázok. És tudnod kell, hogy a jelszó igaz: itt és ott, vigyázunk. S érzed ugye, hogy a kezem a távolságon át feléd kinyúlik, hóviharon át, ágyútűzön át, mindenén át . . . s régi szokás szerint egymásnak vetjük vállunk, viharban, bajban, nagy veszedelemben. . . Szorítsd! – kiáltom. Ne sajnáld! – kiáltod . . .

Testvér, Testvéreim . . . ott távol a Berezina partján, vagy a Pripjet mocsarai között . . . míg dermedt kezed a géppuskát szorítja, ugye érzed, hogy melletted vagyok. . . ?

II.

Válasz.

Magyarország, Erdély, Sepsiszentgyörgy . . .

Bajtárs . . . az ablakon túl halkán hull a hó s az ablakom egy rom-utcára néz. Bajtárs, tudom, hogy egyszer még haza megyek. A Pripjetből, a pokol fenekéről, ha Istennyila szakad, még akkor is. Haza megyek, tudom, mert akarok.

Megkeresem a házamat, ott kint, a város végén. Ahol a kertben vén diófa áll. És elfeledjük majd a háborút.

Romvárosok képét kimossa szememből a hazai víz. Hontalan népek jajgatását kifújja fülemből a hazai szellő, az amelyik alkonyat felé lejő a hegyekből s megborzolja a kerti füveket.

Addig . . . addig még egy s más megtörténik velünk, lehet.

Asszonyomat, ha látod, légy hozzá jó, szegényhez. Két kisfiamat ültess öledbe néha s meséld apjukról, hogyan s miképpen él. És úgy meséld nekik, ahogyan k e l l mesélni: víg tréfákat mondj, ha emlékezel olyanra, s ha nem, csinálj magad mesét. Mondd el, hogyan volt, mikor futott a muszka . . . de tudod, a vizesgödörről ne beszélj, ahol fél napig lapultunk vacogva . . . mocsár bűzéről, sárról tetűről . . . és hallgass arról is, mikor úgy szedtél föl az országút mocskából, véresen, aknára futott gépkocsi alól . . .

Mondj el mindent, ami szép volt s nem baj, ha nem is mind igaz. Hogy ha mégis. . . nem térnék vissza többé: úgy maradjak emlékezetükben, mint vidám, erős apa, akiért kár volt, hogy odaveszett.

Tudod jól úgyis, hogy nem vagyunk mi hősök. Emberek vagyunk csak s magyarok. De nekünk ennyi is éppen elég.

S Bajtárs . . . amikor kisfiam kezét fogod s ő Reád nyitja meseváró szemét: én lélekben majd melletted leszek.

Kelt levelem a Halál Országában, valahol a Pripjet mocsarai közt, az 1944-ik esztendő márciusában.